

# Palæ -Teatret

Ib Nielsen

*I år er det 75 år siden, Palæ-Teatret åbnede. I den anledning har redaktionen bedt Ib Nielsen fortælle om sin mormor; Olga Thomsen, og hendes livsværk: Palæ-Teatret. Selv om Ib Nielsen er vokset op som plejebarn i Østergade i Thisted, har han livet igennem haft kontakt til sin mor og hendes familie.*

Olga Thomsen huskes endnu af mange som ”Palæ-Olga”. Hun havde et iltert sind, ingen tvivl om det, men det vil være uretfærdigt mod hendes eftermæle kun at huske hende for det. Min mormor var også et hjælpsomt og godt menneske.

Maren Olga Tiedemann blev født i Esbjerg d. 5. december 1897 som datter af en snedkermester. Hendes mors ungpigenavn var List. Hun var af ungarsk afstamning og i familie med komponisten Franz Liszt. Hos min mormor fornægtede den musikalske arv sig heller ikke. Faktisk var det musikken, der førte hende sammen med min morfar, Herluf Thomsen.

Herluf Frederik Thomsen var søn af Reinhardt Thomsen i Nykøbing Mors, hvor han så dagens lys d. 16. juni 1890. Faderen var bager og brugte bl.a. sin faglige kunnen til at bage honningkager, som han solgte rundt om på markedspladser, hvor han kom med sin karrusel og luftgyng. Reinhardt Thomsen blev tiltrukket af de magiske, levende billeder og åbnede 1910 Kosmorama i lejede lokaler i Nykøbing. Ni år senere byggede han Kino-Palæet, der efter hans død i 1937 blev ført videre af hans enke, Erika Thomsen. Hun købte i 1953 Damborgs tobaksfabrik og indrettede den som biograf. To år senere solgte hun biografen til Gunnar Obel, der i 1967 byggede Kino i Thisted.



Olga Thomsen, 1897-1976

Selv om Herluf Thomsen blev maler, så rejste han det meste af sin ungdom om sommeren rundt med sin far og det lille tivoli, der nu var blevet udvidet med en rejsebiograf. Efterhånden rejste Herluf også alene på turné. På et tidspunkt, det må have været efter 1. verdenskrig, gik turen også til Esbjerg, hvor han traf Olga Tiedemann. Hun var en ung, talentfuld klaverspiller, der

debuterede allerede som 7-årig ved en koncert i Esbjerg. Da hun var 12 år, begyndte hun som biografpianist, og det var i den egenskab, hun lærte Herluf Thomsen at kende.

Olga nøjedes imidlertid ikke med at spille til forestillingerne i Esbjerg. Hun fortsatte på turen med rejsebiografen som fast pianist. Det vakte efter sigende ikke så lidt bestyrtelse i familien, at hun forlod sin fødeby på denne måde. I Nykøbing fortsatte engagementet ved klaveret i Kosmorama. Rent privat blev det en romance mellem min mormor og morfar, et forhold der nok heller ikke var helt uden omtale, da Herluf Thomsen allerede var

gift. De slog imidlertid pjalterne sammen og tog til Thisted.

## *I Thisted*

I Thisted var man allerede fortrolig med de levende billeder. I december 1906 åbnede byens første biograf, Biograf-Teatret, i Vestergade 22. Den fik i september 1907 konkurrence fra Kosmorama, der åbnede i nye lokaler i gården bagved (bygningen eksisterer endnu). Biograf-Teatret måtte lukke igen allerede i 1908, men i 1910 åbnede Kinografen ved Lille Torv, hvor der var biograf indtil 1914.

Ifølge Herluf Thomsens nekrolog i Thisted Amtsavis kom parret til Thisted i 1918. Interessen for film voksede i de tider, og de havde sikkert allerede ved afrejsen fra Nykøbing haft planer om at bygge en ny biograf i Thisted. Naturligt nok havde de kontakt med Kosmorama's ejer, læderhandler Dam, der boede i Vestergade 20 (nu Juul Sko). Hos ham fik de en lejlighed og fortsatte med at tage rundt med rejsebiografen og en hestetrukken karrusel. Kosmorama har sikkert også nydt godt af Herlufs biograferfaring og Olgas musikalitet.

Allerede i 1918 købte Herluf Thomsen en grund på hjørnet af Skovgade og Rosenkrantzgade, hvor de opførte en helt ny biograf, der fik navnet Palæ-Teatret. Biografen stod færdig i 1919, og dagen før åbningen den 7. marts skrev Thisted Amts Tidende bl.a.:

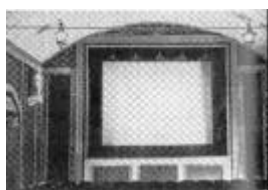
*”Det nye biografteater er nu færdig til at tages i brug, og i morgen aften finder åbningsforestillingen sted. Den nye biograf der har det flotte navn Palæ-Teatret, er praktisk og tidssvarende indrettet, lokalet er rummeligt og hyggeligt og tilfredsstillende, såvidt vi ved et hastigt besøg kunne se, alle rimelige fordringer. Ved billetsalget og indgangen er der også god plads”.*

Da Palæ-Teatret åbnede med filmen ”Du skal ære”, kostede pladser i salen 50 øre, og børnebilletter 30 øre; desuden var der tillæg for reserverede pladser. At der var tale om en tip-top moderne biograf, kan man danne sig et indtryk ud fra den inventarliste, der blev lavet i forbindelse med oprettelsen af et kreditforeningslån i 1921:

- 1 Billedtæppe med Ramme
- 2 Tæppedekorationer i Theatersalen
- 1 Ernemann Maskine med Lampehus og Kondensator og elektrisk Motor
- 1 Omformertavle
- 19 Statuetter
- 208 Klapstole
- 35 Klapstole betrukket med Plyds
- 1 Lysekrone med 19 Lamper
- 1 Lysekrone med 5 Lamper
- 8 Lamper i Klokkeform
- 1 Klaver
- 4 Søjler
- 1 Tæppeomhæng ved Klaveret
- 3 Portierer med Stænger og Ringe

- 1 Glasskab i Maskinrummet
- 1 Buelampe
- 1 Tælleapparat
- 2 Dekorationspalmer
- 2 Tæppedekorationer i 2 Loger
- 3 røde Portierer

Efter åbningen af Palæ-Teatret blev Olga og Herluf Thomsen boende i Vestergade 20, og i 1922 købte de huset for 40.000 kr. af dødsboet efter Jens Chr. Dam. Efter hans død året før var Kosmorama blevet overtaget af Johs. Sørensen. Af samme grund var der i skødet indføjjet, at der "ingensinde" måtte drives biograf i Vestergade 20 uden samtykke fra den matrikel, hvor Kosmorama var beliggende. Klausulen fik dog ikke aktualitet i så mange år. Kosmorama flyttede til en ny biografsal ved hotel Royal, hvor daværende boghandler Georg Pors overtog bevillingen i 1929. Her eksisterede Royal-Teatret indtil 1983.



*Biografsalen.*

sige, at spidsborgerlige leveregler ikke var det, der prægede mine bedsteforældre mest.

Carlo blev født i juni 1920 og Lilly i januar 1922. Derefter blev Olga og Herluf Thomsen viet i Skinnerup kirke d. 6. maj 1922. Året efter kom Eva til verden, og i 1924 blev Johannes født som den yngste af de fire børn.

Herluf Thomsen var en aktiv mand. Blandt andet forsøgte han at etablere en parfumefabrikation i lokalerne i Vestergade. En eksplosion satte dog en stopper for dette forehavende. Og det vakte selvsagt opsigt i byen, når familien Thomsen kørte rundt i deres åbne Ford-T. Der blev sikkert også snakket, da ægteparret tog på verdensudstilling i Paris.



*Olga Thomsen fotograferet på Vesterbro i 1940.*

I 1924 købte Herluf og Olga Thomsen villaen Rosenborg, der lå i Rosenkrantzgade lige over for biografen. De fik også tid til at få børn og blive gift i denne periode - i nævnte rækkefølge vel at mærke. Alt i alt kan man

Herluf Thomsen var naturligvis også levende interesseret i filmoptagelse. I 1924 havde Sørensen i Kosmorama lavet optagelser fra Thisted købstadsjubelåum. Men ikke nok med det, han havde også monopol på Fy og Bi-film, der dengang var sagen verden over. Hvad gjorde Herluf Thomsen så? Han lavede sin egen udgave af Fyrtårnet og Bivognen, for skams skyld under dækningsnavnet

"Valter og Busters uheldige besøg". Han fik fat i smedevend Thorvald Christensen og glarmestersvend Birkholm. Honoraret til Birkholm var 50 kr., og det var ikke på grund af højden, at Th. Christensen fik 25 kr. mere, men han fungerede også som instruktør. Herluf Thomsen stod selv for optagelserne, der vakte berettiget opsigt i Thisted de få dage, de stod på. Den 20 minutter lange film gik i Palæ-Teatret meget længe, og formålet var nået: Sørensen i Kosmorama var sat på plads! At Thomsen

skabte filmhistorie, tænkte han ikke på, men at filmen er kommet på Filmmuseet, det er ganske vist.



*Biografpiccoloen Herluf i Palæ-Teatrets uniform.*



*Olga Thomsen, til højre, ved slikbordet i Palæ-Teatret*

Den første halve snes år af Palæ-Teatrets virke blev der udelukkende spillet stumfilm, og Olga Thomsen sad selv og spillede klaver bag ved en skærm foran lærredet.

Derefter vandt talefilmen indpas. I begyndelsen var der dog ikke tale om tonefilm, som vi kender i dag. Der blev spillet plader med tale, sang og musik, som blev afspillet samtidig med filmen, der stadig var stum. Når et bestemt mærke viste sig på lærredet, gjaldt det om at være vaks ved grammofofonen.

Palæ-Teatret var én af de første danske biografer, der anskaffede rigtig fremviser til talefilm. Royal-Teatret viste den berømte "Sonny Boy" i den "billige" grammofoonpladeversion, og folk strømmede til. Herluf Thomsen købte derefter et talefilmsanlæg til omgående montering og averterede:

"Vent med at se Sony Boy,

til De kan høre den rigtige talefilm!" Det førte til sagsanlæg... og en bøde. Forholdet mellem de to biografer var og blev ikke det bedste.

Ægteskabet fik imidlertid en alt for brat afslutning. Allerede den 18. september 1937 døde Herluf Thomsen, kun 47 år gammel. Han fik en svær død og var indlagt på sygehusene i Thisted og Nykøbing. Det sidste halve år tilbragte han på Odense Radiumstation.

### "Palæ-Olga"

Efter sin mands død førte Olga Thomsen Palæ-Teatret videre i 28 år. Det var lidt af en bedrift, at hun klarede de mange opgaver. Efterhånden fik hun dog hjælp af sin ældste søn, Carlo Thomsen.

Tiden under besættelsen var især vanskelig. Der kunne ikke lejes amerikanske film, og fra højere sted kom der besked om, at biografen efter ønske skulle stilles til rådighed for værnemagten. Hun var jo noget af en verdensdame, og efter nogens mening blev biografen brugt for meget af tyskerne. Det førte til, at hun under befrielsen blev afhentet af frihedskæmpere. Da de så brevet om at stille biografen til rådighed, blev hun dog straks løsladt. Efter krigen var hun da også et ivrigt medlem af Hjemmeværnet.

Olga Thomsen var aktiv på mange måder. Hun lagde mange arbejdstimer i Røde Kors og var desuden en dygtig pistolskytte. Hun var med fra skytteforeningens start i Dragsbæk, hvor det blev til mange præmier i årenes løb. Når Det kgl. Teater besøgte friluftsscenen, blev skuespillerne efter forestillingen altid inviteret til Rosenborg. I 1956 besøgte Olga Thomsen filmstudier i Rom og var samme år en ivrig deltager i indsamlingen til

Ungarn. Hun tog også mod indbydelsen til at overvære optagelser til en Soldaterkammeraterfilm i København.



*Olga Thomsen, nr. 2 fra venstre, i Lotte-uniform ved Ungarns-indsamlingen i 1956.*

Palæ-Olga var en kendt skikkelse i bybilledet, når hun på sine mange rideture lod sig se i stovt positur. Hesten var opstaldet i stalden bag Jernbanehotellet. Ofte var hun omgivet af løbende børn, der elskede at drille hende. Hun skældte ud, men som det var typisk for hende, så fik børnene ofte penge til en is. Drillerierne forekom også i biografen, hvor det var en yndet sport at betale med så store pengesedler, at byttepengene slap op.



*Kø foran Palæ-Teatret.*



*Kun kirken er tilbage.*

I biografen var der flere operatører i årenes løb. Jeg husker bedst typograf Pedersen og blikkenslager Sørensen. Carlo Thomsen var også en uundværlig hjælp. Han boede i Vestergade 20, som var forblevet i familiens eje. Han havde filmudlejning, drev dekoratørvirksomhed og havde en større produktion af julepynt, æsker m.v. Og gøglerblodet fornægtede sig ikke, idet han om sommeren havde minigolfbane på engen.

Palæ-Teatret står som lidt af en eventyrverden for mig. I tiden efter 2. verdenskrig kom jeg meget i biografen og havde min faste plads på 9. række nr. 1. Inden forestillingen blev der vist en ugerevy, hvor der blev vist billeder fra de seneste store begivenheder. Til forestillingen søndag eftermiddag var der altid fuldt hus. I Palæ-Teatret har der altid været holdt pause, fordi det var nødvendigt med tid til at skifte spole.

Da jeg blev stor nok, fik jeg et job med at sælge is og slik i pausen. Engang var der altid grammofonmusik i pausen, men da den blev belagt med KODA-afgift, forstummede musikken. Min mormor havde svært med at underordne sig regler og paragraffer, og hun var ofte på kant med offentlige instanser.

En gang i kvartalet kom der repræsentanter fra filmselskaberne og modtog bestillinger på film. Som regel blev filmene vist en uge ad gangen, men publikumstræffere kunne være på programmet to eller tre uger. Filmene ankom med tog fra København. Midt i 50'erne fik Palæ-Teatret nyt fremvisningsudstyr fra B&O.

I 60'erne fik biograferne stærk konkurrence fra de øgede fritidstilbud, især andespil og fjernsynet trak mange væk fra det hvide lærred. Fjernsynet var en så faretruende modstander, at min mormor var overbevist om, at strålerne fra apparatet fremkaldte kræft.

I 1962 solgte Olga Thomsen villaen i Rosenkrantzgade til glarmester Erlin Gjerulff. Hun flyttede til Solbakkevej 67, men fortsatte med at drive biografen indtil 1965. Den sidste forestilling var den 4. juli. Officielt blev biografen lukket med henblik på modernisering, men i november kunne man læse i avisen, at Palæ-Teatret var solgt til firmaet A. P. Andersen. Bygningerne blev jævnet med jorden og omdannet til parkeringsplads.

Olga Thomsen blev boende på Solbakkevej 67, hvor hun trak sig tilbage fra rampelyset for at nyde sit otium og sine minder. De sidste år boede hun på Kristianslyst. Her døde min mormor mæt af dage i 1976. Et begivenhedsrigt liv var slut.

#### KILDER:

Skøder og dokumenter i privat eje  
K. Hotch Andersen: Torvene, Knakken 1984  
Børge Jensen: Biografer i Nykøbing i 85 år, Jul på Mors 1991  
Thisted Socialdemokrat 20/9 1937  
Aften Posten 28/2 1959  
Thisted Amts Tidende 4/3 1959  
Thisted Amts Tidende 20/11 1965  
Aalborg Stiftstidende 1/3 1970  
Søndags Stiftstidende 14/4 1974

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1994, side 75-80).